

Історичні, філософські, правові та організаційні проблеми фізичної культури

УДК 796.01

*Оксана Вацеба,
Петро Мурашко*

**Із досвіду діяльності заслуженого вчителя України
Ярослава Степановича Дикого**

Львівський державний університет фізичної культури

Постановка наукової проблеми. Серед багатьох проблем, які існують у суспільному житті України, не може не хвилювати складна ситуація зі станом здоров'я людей, особливо дітей шкільного віку. Це пов'язано не лише із серйозними недоліками у системі охорони здоров'я та несприятливою екологічною ситуацією, а й значною мірою із неналежним станом справ у системі фізичного виховання.

Стан здоров'я й рівень працездатності учнів значною мірою залежать від ефективності процесу фізичного виховання. Стрижневою фігурою при цьому є постать учителя фізичної культури. Саме вчитель виконує головну роль в організації рухової діяльності учнів протягом навчального дня, формує мотиви, виховує звичку до систематичних занять фізичними вправами, підтримує зв'язок із сім'єю, спрямовує і контролює самостійну діяльність учнів.

Доречно навести слова видатного українського письменника Івана Франка: “Учителем школа стоїть”. Подібні думки висловлював і відомий український педагог Василь Сухомлинський, який пояснював, що мудрість влади людини над людиною, а тим паче дорослої людини над дитиною — це майстерність, глибоке сердечне проникнення у світ дитячих думок і почуттів.

Як наголошує провідний український учений Богдан Шиян, для теорії і практики фізичного виховання неоцініме значення має передовий досвід учителів [1].

Саме тому ми вирішили проаналізувати досвід учителів фізичної культури Львівщини в організації фізкультурно-оздоровчої діяльності учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науково-методичній літературі чимало уваги приділяється стану здоров'я школярів. Як наголошують дослідники (Г. Л. Апанасенко, О. Д. Дубогай, С. В. Шмалей, В. В. Чижик та ін.), унаслідок порушення системної роботи з фізичного виховання, 53 % учнів мають послаблене здоров'я й затримку у фізичному розвитку, 63 % – порушення постави, 45–50 % учнів потерпають від різних неврозів. Хвороби серед підлітків України (у розрахунку на 10 тисяч осіб) у 1998 році збільшилися порівняно з 1996 роком на 21,4 %, із 1991 роком – на 56,7 %.

Зауважимо також, що вітчизняна науково-педагогічна думка ґрунтується на фундаментальних працях К. Ушинського, Г. Ващенко, А. Макаренка, В. Сухомлинського, О. Духновича, О. Тисовського, Ю. Дзеровича щодо ролі вчителя в навчанні та вихованні дітей.

Чимало й сучасних учених торкається питання ролі та значення постаті учителя в організації навчально-виховного процесу учнів. Відзначимо чималу кількість загально-педагогічних праць (Н. П. Волкова, О. О. Осова, А. С. Нісімчук, Б. М. Ступарик, О. В. Сухомлинська та ін.), де описуються сучасні вимоги суспільства до педагога, основні характеристики іміджу вчителя, його педагогічної майстерності, стилів співпраці з учнями тощо.

Водночас зазначимо, що у спеціалізованій літературі з питань теорії фізичного виховання недовідомо праць щодо місця й значення вчителя фізичної культури у формуванні здорового способу

життя молоді, організації фізкультурно-оздоровчої, рекреаційно-туристичної діяльності школярів. Виокремимо тільки книги В. Ареф'єва, Г. Єдинака (2001); Л. Г. Кайдалової (2009); І. Д. Мруца (2005); О. В. Петуніна (1980); В. І. Шандрігося (2002) [2–6] та ін.

Таким чином, тематикою нашої дослідницької роботи обрано аналіз передового досвіду одного з найкращих учителів міста Львова, заслуженого вчителя України, учителя-методиста загальноосвітньої школи № 65 м. Львова Ярослава Степановича Дикого.

Мета дослідження – вивчити та проаналізувати передовий професійний досвід і фізкультурно-оздоровчу діяльність учителя фізичної культури загальноосвітньої школи № 65 м. Львова Ярослава Степановича Дикого.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати спеціалізовану науково-методичну літературу щодо ролі й місця вчителя фізичної культури в процесі фізичного виховання школярів;
- 2) проаналізувати життєвий і творчий шлях заслуженого вчителя України Ярослава Степановича Дикого;
- 3) вивчити особливості методики викладання уроків фізичної культури, специфіку організації фізкультурно-масової роботи Я. С. Дикого.

Методи дослідження:

- 1) вивчення й аналіз наукової та навчально-методичної літератури;
- 2) аналіз статистичної інформації й навчально-методичної документації;
- 3) методи опитування та інтерв'ювання;
- 4) елементи контент-аналізу й порівняльного аналізу.

Організація дослідження. Базою для дослідження було обрано педагогічний, керівний, учнівський колективи загальноосвітньої школи № 65 м. Львова, архівні документи цієї школи, довідкові матеріали методичного кабінету школи, інформаційні матеріали Львівського обласного управління Комітету з фізичного виховання і спорту МОН України, науково-популярні матеріали засобів масової інформації тощо.

Нами організовано та проведено анкетування колег-учителів Я. С. Дикого, учнівського активу; інтерв'ювання окремих керівників органів освіти та дирекції школи, студентів-практикантів школи № 65, особисті бесіди із Я. С. Диким. Автор статті також проходив педагогічну практику в цій школі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Передовий досвід учителів є важливим для теорії та для практики фізичного виховання, для вдосконалення процесу підготовки педагогічних кадрів у вищій школі, визначення стратегічних шляхів розвитку у фізичному вихованні тощо.

Сьогодні у Львівській області успішно працює чимала когорта учителів фізичної культури, серед яких кілька удостоєно найвищого звання учительської професії – звання заслуженого учителя України. Відповідно до статистичних даних Львівського обласного управління Комітету з фізичного виховання і спорту МОН України [7] станом на 01.08.2008 р. у Львівській області працює така кількість учителів фізичної культури:

– на посадах учителів фізичної культури загальноосвітньої школи – **1 721 особа**;

Серед них:

– заслужені учителі України – 5 осіб;

– заслужені тренери України – 32 особи;

– керівники та викладачі фізичного виховання ПТУ – 131 особа;

– керівники й викладачі фізичного виховання ВНЗ I–II рівнів акредитації – 115 осіб;

– керівники та викладачі фізичного ВНЗ III–IV рівнів акредитації – 192 особи;

– викладачі – тренери зі спорту – 523 особи.

Ми звернули увагу саме на заслужених учителів фізкультури. Серед найкращих учителів фізичної культури у Львівській області удостоїлися звання заслуженого вчителя України такі особи:

1) Ярослав Дикий – м. Львів;

2) Йосип Присяжнюк – м. Дрогобич;

3) Наталя Кравченко – м. Червоноград;

4) Ігор Кубай – с. Бишів Радеківського району;

5) Любомир Паламар – м. Стрий.

Зауважимо, що четверо з цих постатей є випускниками Львівського державного університету фізичної культури (Й. Присяжнюк навчався в Тернополі) серед них – одна вчитель-жінка. А місто Львів, із його давніми традиціями фізичного виховання, із потужним вищим навчальним закладом, представлено тільки однією особою – Я. С. Диким. Загалом уважаємо, що вчителі фізичної культури Львівщини заслуговують на значно більшу увагу органів управління освітою.

Ярослав Степанович Дикий народився в 1949 році (отже, цього року відзначатиме своє 60-річчя) в селі Романів Перемишлянського району Львівської області. Після завершення військової служби в 1970 році почав працювати керівником військової підготовки в рідній Романівській середній школі. З 1972 по 1977 роки навчався у Львівському державному інституті фізичної культури.

Педагогічний стаж Ярослава Степановича складає 39 років, із них 12 років пропрацював у Романівській середній школі й 27-й рік успішно працює в загальноосвітній школі № 65 міста Львова. Загалом 40 років віддано праці з дітьми!

У 1985 році Ярослава Степановича Дикого було нагороджено знаком “Відмінник народної освіти України”. У 1997 році він був першим лауреатом Львівського обласного конкурсу “Вчитель року”. Відтоді Я. С. Дикий є постійним членом журі обласного конкурсу “Вчитель року”.

Важлива подія в професійній діяльності Я. С. Дикого відбулася в 1995 році. За підписом тодішнього Президента України Л. Д. Кучми 46-річний учитель фізкультури Ярослав Дикий у приміщенні Львівської обласної адміністрації був нагороджений званням заслуженого вчителя України.

У 2001 році заслужений учитель України обирався делегатом 2-го з'їзду освітян України.

Я. С. Дикий є фахівцем вищої категорії. Він — учитель-методист, голова районного методичного об'єднання вчителів фізичної культури Залізничного району міста Львова. Цю посаду Ярослав Степанович обіймає понад 10 років. За цей час спортивні показники району суттєво покращилися. Зараз район посідає друге місце за показниками фізкультурно-спортивної діяльності у Львівській області. Я. С. Дикий активно допомагає в підготовці майбутніх учителів фізкультури, керуючи бригадами студентів ЛДУФК як методист педагогічної практики. Він також має досвід тренерської роботи, працюючи за сумісництвом у львівських ДЮСШ № 1 і № 3, та досвід викладацької роботи у вищій школі, коли працював у Львівському філіалі Донецького інституту залізничного транспорту.

За цими рядками професійної біографії окреслюється непересічна особистість талановитого вчителя фізичної культури.

Загалом, аналізуючи професійну діяльність Я. С. Дикого, зауважимо, що характерними ознаками його праці щодо пропаганди здорового способу життя серед учнів та батьків є:

- раціональна організація рухового режиму відповідно до сучасних вимог і реформ ЗОШ: фізкульт-хвилинка на уроках; щоденні заняття фізичними вправами (спортивна година);
- індивідуальна корекція здоров'я дітей за допомогою занять у групах корегуючої гімнастики, диференційований підхід до учнів підготовчої групи, спеціально-медичної групи на уроках фізичного виховання та позакласних заходах;
- організація й проведення груп фізичної підготовки, спортивних секцій, груп корегуючої гімнастики;
- співпраця з медперсоналом школи й аналіз медичного огляду дітей та стану їх захворюваності;
- систематичне проведення тестових спостережень за фізичним станом здоров'я й розвитку дітей, виконання Державних тестів і заліків із фізичної культури;
- проведення тематичних заходів із пропаганди здорового способу життя:
 - двічі на рік проведення “Дня здоров'я”;
 - ігри галицьких дітей – I чверть;
 - веселі старты – II чверть;
 - змагань “Тато, мама, я – спортивна сім'я” – III чверть;
 - свято Нептуна – IV чверть;
 - випуск газет відповідної тематики;
 - випуск санітарних бюлетенів;
 - випуск блискавок із підсумками змагань;
 - проведення загальношкільних лінійок;

- неухильне дотримання правил техніки безпеки під час проведення уроків, позакласних і поза-шкільних заходів. Підготовка спортивних споруд та обладнання відповідно до вимог техніки безпеки;
- залучення до пропаганди здорового способу життя вчителів на уроках християнської моралі та охорони життя і здоров'я школярів;
- оформлення в методичному кабінеті фізичної культури типових конспектів уроків, позакласних заходів із питань пропаганди здорового способу життя;
- включення в план роботи батьківського всеобучу тем “Азбука здоров'я дитини” та проведення лекцій на цю тематику;
- використання матеріально-технічної бази кабінетів валеології, біології школи, міської та районної фільмотек, матеріалів ЗМІ;
- підтримка зв'язків із ЛДУФК для підвищення фахового рівня вчителів.

Відзначимо також високий рівень фізичної підготовки учнівського колективу школи. Серед вихованців Я. С. Дикого є також чимало школярів, які посідають високі місця на спортивних п'єдесталах. Гордістю школи є срібний призер Олімпійських ігор Ростислав Заулічний (бокс), майстри спорту Володимир Жабокрицький, Євген Болібров, Віталій Підгорний, Наталя Гнатова та ін.

Я. С. Дикий започаткував у школі створення класів спортивного профілю.

Особливою турботою Заслуженого вчителя була й залишається матеріальна база школи, яка сьогодні є однією із найкращих у Львові.

Неабияке значення для вивчення ролі та значення конкретної людини, зокрема вчителя фізичної культури, мають думки, враження, оцінки оточуючих його колег. Оскільки в нашому дослідженні чимало досвідчених та кваліфікованих фахівців описали професійні й людські риси Я. С. Дикого, вважаємо за необхідне подати деякі із них.

Загалом підкреслимо, що всі опитані нами колеги надзвичайно високої думки про нього як про людину та педагога. Усі знають Ярослава Степановича як прекрасного, надзвичайно досвідченого викладача, чудового організатора навчальної, виховної, спортивної й методичної роботи та просто хорошу людину.

Зі слів опитаних колег-учителів Львівської ЗОШ № 65, Ярослав Степанович Дикий виділяється вмінням ефективного підходу до дітей різних вікових груп. Діти з великим бажанням відвідують уроки фізичної культури та інші позакласні й позашкільні форми занять. І завуч школи, і колеги гордяться ним.

Доцільно представити кілька вражень про професійну діяльність та ділові риси Я. С. Дикого інших авторитетних учителів, організаторів і вчителів-методистів районних об'єднань учителів Львівщини. Ось як характеризує свого колегу одна із п'яти заслужених учителів фізкультури Львівської області Наталія Кравченко із міста Червонограда: *“Це хорошиий організатор, невтомний і наполегливий трудівник, захисник професійних інтересів педагогів; людина, яка вміє любити свій фах та школярів, надзвичайно обізнаний із проблемами молодих учителів наставник. ...Він добре знає традиції українського народу, патріот своєї держави, не байдужий до чужого лиха”*.

Цікавими є висловлювання ще одного заслуженого вчителя України – пана Ігоря Кубая з Радехівщини: *“Це працьовитий, вимогливий, завжди наполегливий учитель, той, хто домагається своєї мети”*.

Очевидно, що в цих словах містяться складники професійного успіху для будь-якого вчителя й приклад для наслідування для молодих учителів фізкультури.

Зауважимо, що дехто з колег відзначає й інші позитивні професійні та особисті риси характеру Я. С. Дикого:

- “...завжди активний під час проведення районних семінарів, готовий дати поради молодим учителям, позитивно реагує на критичні зауваження” (Роман Величко, м. Перемишляни);
- “...це професіонал, який володіє всіма методиками, учитель-практик, який уміє домогтись у керівників вирішення питань на користь фізичної культури” (Юрій Панчишин, м. Львів);
- “...хороший менеджер” (Степан Флис, м. Новояворівськ);
- “...авторитетна людина й на своєму місці” (В. Ю. Лисунець, м. Броди);
- “... чітко знає роль учителя у сучасному суспільстві, ...завжди прийде на допомогу” (Петро Фесяк, м. Львів);
- “відвертий, щирий, із задоволенням ділиться власним досвідом” (Ярослав Гаврих, м. Львів);

Аналіз анкет колег-учителів Я. С. Дикого засвідчив ще одну вкрай складну проблему щодо популяризації та поширення передового вчительського досвіду. Практично всі опитані фахівці зазначають, що сьогодні вкрай мало робиться для пропаганди й популяризації досвіду діяльності кращих учителів фізкультури й не тільки Львівської області. Серед побажань, які висловлювали вчителі, зазначимо: організація інтерв'ю у ЗМІ, створення теле- та радіопередач, відеопрограм, залучення кращих учителів до відкритих занять для студентів спеціалізованих ВНЗ і на курсах підвищення кваліфікації вчителів, організація та проведення майстер-класів у рамках обласної школи “Передового педагогічного досвіду”, підготовка виступів на районних серпневих конференціях учителів, відзначення кращих учителів на нарадах тощо.

На завершення наведемо слова Михайла Маліборського зі Стрия: *“Ярослав Дикий – це заслужено заслужений учитель України”*.

Отже постать заслуженого вчителя України Ярослава Степановича Дикого гідна для наслідування й широкого поширення його професійного досвіду серед учителів фізичної культури, й не тільки Львівської області.

Висновки. Проаналізувавши спеціалізовану науково-методичну літературу, ми відзначаємо, що особистість учителя фізичної культури відіграє неабияке важливе значення в житті школи, а особливо у формуванні та становленні особистості дітей.

Стан здоров'я й рівень працездатності учнів значною мірою залежить від ефективності процесу фізичного виховання. Стрижневою фігурою при цьому є постать учителя фізичної культури. Саме вчитель виконує головну роль в організації рухової діяльності учнів протягом навчального дня, формує

мотиви, виховує звичку до систематичних занять фізичними вправами, підтримує зв'язок із сім'єю, спрямовує та контролює самостійну діяльність учнів.

Зауважимо, що в спеціалізованій літературі з питань теорії фізичного виховання недостатньо праць щодо місця й значення вчителя фізичної культури у формуванні здорового способу життя молоді, організації фізкультурно-оздоровчої, рекреаційно-туристичної діяльності школярів.

Життєвий та творчий шлях учителя фізкультури ЗОШ № 65 міста Львова, випускника ЛДУФК, заслуженого вчителя фізкультури Ярослава Степановича Дикого свідчить про його непересічний професійний талант, неабиякі організаційні здібності, високий рівень відповідальності, працьовитості, любові до дітей, їхніх батьків і до своєї професії.

Гадаємо, що постать заслуженого вчителя України Ярослава Степановича Дикого гідна для наслідування й широкого поширення його професійного досвіду серед учителів фізичної культури, й не тільки Львівської області

Характерними особливостями методики проведення уроків фізкультури, організації фізкультурно-масової роботи Я. С. Дикого є:

- раціональна організація рухового режиму відповідно до сучасних вимог і реформ ЗОШ;
- індивідуальна корекція здоров'я дітей шляхом занять у групах коригуючої гімнастики, диференційований підхід до учнів підготовчої групи, спеціально-медичної групи на уроках фізичного виховання та позакласних заходах;
- організація й проведення груп фізичної підготовки, спортивних секцій, груп коригуючої гімнастики;
- співпраця з медперсоналом школи й аналіз медичного огляду дітей та стану їх захворюваності;
- систематичне проведення тестових спостережень за фізичним станом здоров'я й розвитку дітей, виконання Державних тестів і заліків з фізичної культури;
- проведення тематичних заходів із пропаганди здорового способу життя;
- неухильне дотримання правил техніки безпеки під час проведення уроків, позакласних і позашкільних заходів. Підготовка спортивних споруд та обладнання відповідно до вимог техніки безпеки;
- залучення до пропаганди здорового способу життя вчителів на уроках християнської моралі та охорони життя і здоров'я школярів;
- оформлення в методичному кабінеті фізичної культури типових конспектів уроків, позакласних заходів із питань пропаганди здорового способу життя;
- включення в план роботи батьківського всеобучу тем "Азбука здоров'я дитини" та проведення лекцій на цю тематику;
- використання матеріально-технічної бази кабінетів валеології, біології школи, міської та районної фільмотек, матеріалів ЗМІ.

Уважаємо, що передовий досвід учителів є важливим для теорії й практики фізичного виховання, для вдосконалення процесу підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів у вищій школі, для професійної орієнтації студентів факультетів фізичного виховання, визначення стратегічних шляхів розвитку у фізичному вихованні тощо.

Література

1. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Ч. 2. – Т. : Навч. кн. – Богдан, 2002. – 248 с.
2. Ареф'єв В. Г. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту) : навч. посіб. для студ. навч. закл. II–IV рівнів акредитації / Валерій Ареф'єв, Геннадій Єдинак. – Кам'янець-Подільський : Абетка-НОВА, 2001. – 384 с.
3. Кайдалова Л. Г. Професійна компетентність та імідж сучасного викладача / Л. Г. Кайдалова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Х., 2009. – № 1. – С. 72–103.
4. Мруц И. Д. Физкультурно-оздоровительная работа в режиме дня школьника / Иван Мруц. – Кишинев : НИФВиС, 2005. – 124 с.
5. Петунин О. В. Формирование профессионального мастерства учителя физкультуры : учеб. пособ. для студ. пед. ин-в по спец. № 2114. "Физическое воспитание" / О. В. Петунин. – М. : Просвещение, 1980. – 112 с.
6. Шандригось В. І. Використання комп'ютера у підготовці вчителя фізичної культури до уроку : метод. рек. на допомогу вчителям фізичної культури / Віктор Іванович Шандригось. – Т. : ТДПУ, 2002. – 120 с.
7. Хобзей П. К. Інформаційний вісник Львівського обласного управління Комітету з фізичного виховання МОІН України / Павло Кузьмович Хобзей, Ярослав Теодорович Гаврих. – Л. : [б. в.], 2008. – 24 с.

Анотації

У науковій роботі розглядається життєвий та творчий шлях Я. С. Дикого, специфіка проведення практичних занять й особливості його методичної роботи. У роботі містяться відгуки колег, учнівського активу та керівництва школи.

Ключові слова: життєвий та творчий шлях, методична робота, учнівський актив.

Оксана Вацеба, Петр Мурашко. Из опыта работы заслуженного учителя Украины Ярослава Степановича Дикого. В научной работе рассматривается жизненный и творческий путь Я. С. Дикого, специфика проведения практических занятий и особенности его методической работы. В работе есть отклики его коллег, ученического актива и руководства школы.

Ключевые слова: жизненный и творческий путь, методическая работа, ученический актив.

Oksana Vatseba, Peter Murashko. From the Work Experience of the Deserved Teacher of the Ukraine Yaroslav Stepanovich Dukyy. A vital and creative way is examined in the advanced study Y. S. Dukyy, specific of lead through of practical employments and feature of him methodical work. In-process there are reviews of his colleagues, student's asset and guidance of school.

Key words: vital and creative way, methodical work, student active.